

הַלְכָתָא לְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

תוכן

- א. ושחט אתה שלא ישחוט אחרת עמה.....1
- ב. וכבס בגדיו הכהן בכיהונו.....1
- ג. הוה אמינא עד דשקיל חד ויהיב חד כתב רחמנא ולקחו ... דאפילו שקלי תרי ויהיב חד 2
- ד. הכל כשרין להזות חוץ מטומטום ואנדרונינום ואשה וקטן ... אשה מסייעתו ומזה...2
- ה. טהר מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שכשר בפרה.....3
- ו. לא מצינו שחיטה שפסולה בזר.....3
- ז. שחטו וקבל במזרק את דמו ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרש.....4
- ח. נטל מחתה ועלה לראש המזבה ופנה גחלים אילך ואילך וחיתה מן המעוכלות הפנימיות וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה.....4
- ט. בכל יום היה חותה ... בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה.....5
- י. בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים והיום מוסיף מלא חפניו בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה.....6
- יא. בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע.....6
- יב. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן הקיתון של זהב.....6
- יג. רבי יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע.....7

דף מג.

א. ושחט אתה שלא ישחוט אחרת עמה

אין שוחטין¹ שתי פרות אדומות כאחת שנאמר² ושחט אותה³.

ב. וכבס בגדיו הכהן בכיהונו

¹ רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק ד הלכה א

² עיין באחרונים שהקשו שהכא ובהלכות סוטה פרק ד הלכה ב כתב "ואין משקין שתי שוטות כאחת שני והעמיד אותה". וא"כ ילפינן מקראי, ואילו גבי מצורע כתב בטומאת צרעת פרק יא הלכה ו "ואין מטהרין שני מצורעין כאחת שאין עושין מצות חבילות" וכן בהלכות עבדים פרק ג הלכה ט "ואין רוצעין שני עבדים כאחד שאין עושין מצות חבילות חבילות".

³ ולולי איסור זה לא היינו אוסקרים דכיון דעסיק באותו מצוה לא השיב מלאכה אחרת ולא השיב היסח הדעת ולפי"ז מותר להתעסק בבפרה אחרת לאחר גמר שחיטת זו שהכל אותו ענין ואינו מלאכה אחרת.

הַלְכַתָּא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

הכהן העושה⁴ את מעשי הפרה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט שאבנטו של כלאים⁵, בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כהן גדול, מכיון שצריך להיות בכיהונו כלומר בבגדי כהונה⁶, ואם היה מיותר או מחוסר בגדים הרי היא פסולה⁷. וי"א שלובש כבגדי לבן שלובש כהן גדול ביום הכפורים ולפיכך היה לובש אבנט שלא היה בו אלא פשתן ולא כלאים⁸.

ג. הוּזָה אַמִּינָא עַד דְּשִׁקִּיל חַד וַיְהִיב חַד כְּתַב רַחֲמֵנָא וְלָקַחוּ ...

דאפילו שקלי תרי ויהיב חד

הממלא מים לקידוש⁹ מי הטאת. אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה אלא מקדש אחד ומזה אחד, וכן ממלא אדם בכלי, ומערה אפילו לכתחילה¹⁰ מבלי לכלי, ומקדש בכלי אחר ומערה המים המקודשין מבלי לכלי ומזה מבלי אחר.

ד. הַנֶּלְ כְּשֵׁרִין לְהוֹזֹת חוּץ מִטּוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינוֹם וְאַשָׁה

וקטן ... אשה מסייעתו ומזה

כבר התבאר לעיל דף מב. שהכל כשירין¹¹ להזות, חוץ מאשה וטומטום וַאֲנְדְּרוּגִינוֹם וְחֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקַטָּן שְׂאִין בְּהֵם דַּעַת, אַבְל קַטָּן שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת כְּשֵׁר לְהוֹזֹת.

⁴ רמב"ם שם פרק א הלכה יב

⁵ מסתברא כיון דק"ל דכשרים ככהן הדיוט בהכרח לובש אבנט של כלאים דאל"כ השיב מחוסר בגדים. וה"ה כהן גדול לובש בגדי כהן הדיוט שלא הוכשרו בגדי לבן דכהן גדול אלא ביום הכפורים לעבודת היום וקמ"ל מתני' דלא ילבש בגדי זהב ואין בזה משום מחוסר בגדים כיון שמעשהו בחוץ והכי גמירי לן שילבש בגדי כהן הדיוט. מרכבת המשנה

⁶ וכעין שאמרו בזבחים דף יז: "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם". לקוטי הלכות טו: בזבח תודה ד"ה כהן ובוזה יישב קושיית המל"מ המובא להלן דלא ילפי' מחוקה אלא כהן בכיהונו ולהכי בעי' הכשר לעבודה ולא בגדי לבן.

⁷ מל"מ שם

⁸ מל"מ שם ותמה על הרמב"ם שהרי טעמא דמלתא איתא בספרי זאת חוקת ר"א אומר נאמר כאן חוקה ונאמר להלן חוקה מה חוקה האמורה להלן בבגדי לבן אף חוקה האמורה כאן בבגדי לבן הכתוב מדבר ובגדי לבן שהיה לובש כ"ג ביום הכפורים אינן דומים לבגדי כהן הדיוט לפי שבגדי כהן הדיוט האבנט היה כלאים אך בגדי לבן שהיה לובש כ"ג ביום הצום לא היה בו כלאים כלל. והקשה עוד "וראיתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב וכלי לבן הם אותם שהיה לובש כ"ג ביום הכפורים לעבודת היום כמו שהתבאר בפסוק ואמנם הם ד' כלים שהיה לובש כהן הדיוט לעבודה ולשון התוספתא מצותה בדי' כלי לבן של כהן הדיוט ע"כ".

⁹ רמב"ם שם פרק י הלכה א וכן בפרק ז הלכה א

¹⁰ כסף משנה שם

¹¹ רמב"ם שם פרק י הלכה ו ובתרגום יונתן יט. יח חולק ומצריך כהן דוקא וְיִטְמוֹשׁ בְּמִיָּא הָאֵינּוּן פְּעִידָן קְבוּל סוּבְתָא גַבְרָה כְּהֵן דְּכִי וְיָדִי עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל כָּל מְנַיָּא

הַלְכַתָּא לְמִשְׁיחָא בְדֵף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

קטן שיש בו דעת שהזה והאשה מסעדתו, כגון שאחזה עבורו את המים¹² ואפילו אם סייעה בידו להחזיק את המים בין בשעת הזאה בין בשעת טבילת האזוב¹³, וגם אם תומכת ידה תחת ידו¹⁴, הזאתו כשירה, דמסייע אין בו ממש. ובלבד שלא תאחזו בידו בשעת הזאה או טבילת האזוב, ואם אחזה בידו בשעת הזייה או טבילה, הזייתו פסולה.

דף מג:

ה. טהור מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שכשר בפרה

קולא גדולה¹⁵ קבלו חז"ל שיש במעשה פרה מה שאינה בכל הקדשים ואף לא כתרומה אלא כמעשר, והוא שטבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא כפרתו אוכל בקדשים, וכל מעשה פרה לא לבד שמחוסר כפורים מותר בה אלא אפילו טבול יום שלא העריב שמשו מותר בה בכל עשייתה¹⁶, ודבר זה קבלנו איש מפי איש עד משה מסיני מלימוד המקראות

ולפיכך כל העוסקין¹⁷ בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום, כשירים למעשה הפרה ולקדש ולהזות מאפרה, ואף ע"פ שעדיין לא העריב שמשו, שזה שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא הטהור למעשר שני אף על פי שאינו טהור לתרומה, עד שיעריב שמשו הרי זה טהור לפרה.

ו. לא מצינו שחיטה שפסולה בזר

¹² כן מוכח בפיה"מ פרה יב י ועיין תפארת ישראל שם "אף על גב דבכה"ג אין הקטן המזה אוחז עמה כלל בהמים, וא"כ ליכא למימר גבה מסייע אין בו ממש אפ"ה שרי, דהרי א"צ המזה כלל לאחוז המים, דרשאי נמי להטביל בהמים שעומדין בכלי על שום מקום".

¹³ ר"ש במשנה שם

¹⁴ תפארת ישראל – יבין מסכת פרה פרק יב משנה י

¹⁵ ערוך השולחן העתיד הלכות פרה אדומה סימן נה סעיף יח

¹⁶ והצדוקים ימח שמם שהולכים בדרכי לבס ומה שלמעלה משכלם אינם מאמינים, חלקו על דין זה ואומרים שמעשה פרה פסול בטבול יום וצריך הערב שמש, ולכן כדי להוציא מלבן של צדוקים היו החכמים מהדרים לעשותה רק בטבול יום וכך הנהיגו בכל הפרות. ותניא בתוספתא פ"ב שישמעאל בן פאבי עשה פעם במעורבי שמש ודן לפני חכמים אם בטבול יום כשר כ"ש במעורבי שמש ולא הניחוהו חכמים כדי שלא להוציא לעז על פרות הקודמים ושפכוהו ועשו אחרת בטבולי יום, ומפני קולא זו נדרוה בחומרות אחרות שלא נמצא בכל הקדשים כדי שלא יוללו בה.

¹⁷ רמב"ם שם פרק א הלכה יג

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

כבר נתבאר לעיל דף מב. שפר כהן גדול של יום הכפורים¹⁸, אף על פי שנאמר בו ושחט אהרן אם שחטו זר כשר,

וכן פרה אדומה ששחט הזר כשירה, שאין לך שחיטה פסולה בזר.

ושם נתבאר. שיש שכתבו שאינו אלא כשר בדיעבד¹⁹.

וי"א ששאר פסולי עבודה²⁰ כגון נשים ועבדים, אינם כשרים אפילו דיעבד לשחיטת פרה אדומה, ומסתפקים האם כשרים בדיעבד לשחיטת פרו של כהן גדול. וי"א²¹ שאשה כשרה לשחיטת פרה אדומה, ופרו של כהן גדול וכן השחיטה כשרה בלילה.

ז. שחטו וקבל במזרק את דמו ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש

לאחר שהתורה על פרו פעם שניה והזכיר גם "בני אהרון" כמבואר לעיל דף מא: שזחט את הפר²² ואינו נומר שחיטתו אל שוחט רוב שנים²³, ומניח אחר לגמור השחיטה כמו שנתבאר לעיל דף לא. לגבי שחיטת התמיד לפי שאין קבלת הדם כשרה אלא בכ"ג, ומסתבר שהיה זה הסגן או ראש בית אב שהיו באותו יום תמיד סמוכים לכה"ג שגמרו את השחיטה, ומקבל הכהן הגדול את דמו את דמו ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש, שעומד²⁴ על הרובד הרביעי של היכל מבחויץ.

ח. נטל מחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחותה מן המעוכלות הפנימיות וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה

¹⁸ רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק א הלכה ב

¹⁹ החפץ חיים בלקוטי הלכות טו. – :

²⁰ טמא לכאורה כשר בדיעבד שהרי הרמב"ם שם כתב על טמא "ואם עבר ושחט הזבח כשר, וכן פר כהן גדול של יום הכפורים" וכו'.

²¹ החפץ חיים בלקוטי הלכות טו. אך עיין שם בעין משפט י שנשאר בצ"ע דילמא דינה בזה כשאר קדשים, שהרי הטאת קרייה רחמנא ואינה קדושת דמים.

²² רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ד הלכה א ר

²³ תוי"ט יומא פרק ד משנה ג ועיין תפארת ישראל שם שכתב "בל לא קרצו, כלעיל [פ"ג סי' כ"ג], דעבודת היום מדאוי אין כשר רק בו, ואף דצריך לקבל הדם מהר, לגבי עבודת היום זריז הוא [כיומא ד"ע ע"ב], ובל"ז יזהר לקבל מהר. אך בהלכתא גבירתא הזר בו וכתב בתוי"ט

²⁴ ויש שגרסו ומניחו על רובד אך עיין בית יוסף אורח חיים סימן תרכא "דם פרו הניח על הרובד. צריך להניח דם פרו הניח ביד מי שממרס בו על הרובד שכך מפורש במשנה פרק טרף בקלפי (מג:)"

הַלְכַתָּא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

לאחר שחיטה וקבלת הדם נוטל את המחתה י"א שמפנה גחלים הילך והילך וחזרה בה אש מן המאוכלות כלומר מאותם שכלתה מהם השלהבת²⁵, מעל המזבח כמו שעושה בהרמת הדשן וי"א²⁶ שחזרה בלי לפנות הגחלים, מכיון שצריך גחלי אש ולא דשן. וי"א²⁷ שפנה גחלים אילך ואילך וחזרה מהגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב כדי שלא יהיו כאודים שמעלים עשן ולהלן דף מה: יבואר שחזרה מן הסמוך למערב, שנאמר מעל המזבח מלפני ה', וי"א²⁸ שחזרה ממה שכנגד הפתח. ויורד ומניחה על אותו הרובד שבעזרה שעליו מונה הדם²⁹. עד שיחפון בחפניו הקטורת ויתן לתוך הכף. ואח"כ יכניס כף ומחתה לפניו. כמבואר להלן דף מז.

ט. בכל יום היה חזרה ... בכל יום היתה ידה קצרה והיום

ארוכה

בכל יום³⁰ מי שזכה במחתה חזרה במחתה של כסף שהתיית הגחלים שוחקת הכלי ומחסרתו והתורה חסה על ממונו של ישראל, כמבואר להלן דף מד: ומערה האש למחתה של זהב. והיום חזרה כהן גדול במחתה של זהב, שלא להטריח על הכהן הגדול ובה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה, וי"א³¹ שהיתה של זהב ארום.

וכן מחתה של כל יום מחזקת ארבעה קבין ושל היום שלשה קבין ובכל יום היתה כבידה והיום קלה, ובכל יום ידה קצרה, והיום ארוכה כדי להקל על כהן גדול שלא ייגע, כדי שישמנה תחת זרועו ויהי נקל עליו לשאת אותה ואז תהא זרועו מסייעתו.

²⁵ רא"ש בסדר העבודה, בן ידיד, וכתב שהרמב"ם שלא הזכיר זאת אלא רק בתם חזרה מן הגחלים סמך על מש"כ בתרומת הדשן

²⁶ כן פשטות לשון הרמב"ם שלא הזכיר ופינה וכו' ועיין במלאכת שלמה מסכת יומא פרק ד משנה ג שיש שאין גורסין ופינה וכו' רק ועלה לראש המזבח וחזרה ויורד והניחה וכו' וכן כתבו תוס' ז"ל בזבחים פ' קדשי קדשים דף ס"ד בשם ר"ת ז"ל דלא גרסי' ליה דגבי תרומת הדשן השבינו להו דשן בספ"ק דתמיד וביום הכפורים וכן בקטרת של כל השנה בעינן גחלים דוקא כדאמרי' התם גחלי אש יכול עוממות וכו' ע"כ, ונראה דגם רעז"ל לא גריס לה הכא אף על גב דלא כתב דל"ג לה כדכתב בפ"ה דתמיד סימן ה.

²⁷ תפארת ישראל – הלכתא גבירתא מסכת יומא פרק ד משנה א

²⁸ לח"מ בדעת התוס' שם

²⁹ תויו"ט שם אך שם הביא שאולי יש לחלק שרובד הרביעי שבעזרה הכונה מהמזבח והלאה שזהו מה שקרוב לכהן גדול שהרי עתה יורד מן המזבח, משא"כ לעיל בדם הפר הוא רובד רביעי מההיכל מכיון ששם שחטו. וכ"כ בתפא"י אך בהלכתא גבירתא כתב כמסקנת התויו"ט. וברא"ש בסדר העבודה לא הזכיר כלל רובד אלא כתב "ויורד והניחה על הרצפה בעזרה".

³⁰ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ב הלכה

³¹ ברא"ש בסדר העבודה הזכירו אך ברמב"ם השמיטו.

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מִסְכַּת יוֹמָא

ו"א³² שכעין נרתק של עור היה עשוי סביב ידה של מחתה לאחוז בה שלא יכווה שהיו הגחלים שוחין במחתה זמן הרבה עד שהיתה חמה וע"י מסמרין היה נקבע אותו נרתק לבית יד שיחא בטל ויחשב כגוף המחתה.

י. בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים והיום מוסיף מלא חפניו בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה

בכל יום³³ מקטיר קטרת פרס בשחרית ופרס בין הערבים וגם ביוה"כ היה כן בהקטרת שבהיכל כמו בכל יום ורק בלפני ולפנים מקטיר מלא חפניו, ובכל יום היתה דקה והיום בקטרת שלפני ולפנים היתה דקה מן הדקה.

יא. בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע

בכל יום הכהנים עולים במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום עולים באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול כדי להדרו, וי"א³⁴ שהכהנים גם ביום הכפורים עולים מהצדדים ורק כהן גדול יורד באמצע משום כבודו להראות חשיבותו שהוא כבן בית והולך במקום שהוא חפץ. ולמעט הטרחה שלא יצטרך להקיף³⁵.

יב. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן מקדש הקיתון של זהב

בכל יום³⁶ כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב משום כבודו, והיו ממלאים את המים מן הכיור³⁷. י"א³⁸ שקידוש הראשון שעשה לאחר שפשט בגדי החול כמבואר לעיל דף לא. היה מן הכיור.

³² בירושלמי, ובראש הביאו בשם ר"ח, אך הרמב"ם השמיטו

³³ ערוך השולחן העתיד הלכות עבודת יום הכיפורים סימן קנט סעיף כב

³⁴ ר"ב יומא שם משנה ה. וכן פשט המשנה כפירש"י ז"ל דאכ"ג קאי דהיה עולה באמצע להראות חבתן של ישראל שהוא עושה עצמו כבן ביתוהרמב"ם שמפרש דקאי אשאר כהנים שעולים להדר הכ"ג הוא גורם בכל יום כהנים עולים במזרחו של כבש והיום עולים באמצע ויורדין באמצע וכן הוא בלשון הגמרא שאמרו שם על המשנה ובדברי ר"י גורם לעולם כהנים עולים באמצע ויורדים באמצע. לחם משנה

³⁵ תפא"י בהלכתא גבירתא שם.

³⁶ רמב"ם שם

³⁷ זכור לאברהם

³⁸ רש"י דף לא. בד"ה וקידש

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי מִסַּכְתַּיּוֹמָא

והיו מניחין את הקיתון אצל בית הטבילה כדי להקל על הכהן גדול, שלא יצטרך לטרוח ולבא מבית הטבילה אל הכיור³⁹.

יג. רבי יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע

בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש והיום היו שם ארבע, מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטרו וי"א⁴⁰ שמהמערכה הנוספת היו לוקחים אש להקטיר לפני ולפנים.

³⁹ בפר"ח במים חיים הביא זאת מברי הרדב"ז והקשה עלי שבירושלמי איתא "מקומן מעכב" עכ"ל הירושלמי ופירש הוא ז"ל מקומן מעכב כלומר שיהיה בין האולם והמזבח וזהו דלא כהרדב"ז שכתב שהיה מקדש בבית הטבילה עכ"ד. ועיין זכור לאברהם שתי' שכוונת הירושלמי שמרום המים מעכב כלומר שצריך להביא המים מן הכיור אך לעולם קידש בקיתו זהב שנתמלא מן הכיור.

⁴⁰ רש"י והר"ב כמש"כ במים חיים כאן.